

Показником освіченості й культури особистості є володіння державною мовою. Щодо молоді відносно цього питання переважна більшість спілкується сучасною українською літературною мовою. Але існує певна кількість молодих людей, які свідомо користуються суржи́ком, бо вважають, що вивчення сучасної української літературної мови для них є суттєвою проблемою, складним процесом, для якого потрібен певний час.

У межах родин, які мешкають у містах, свідомо використовують суржик переважно для спілкування з бабусями і дідусями – людьми похилого віку, а ті родини, які мешкають у сільській місцевості, спілкуються ним переважно з батьками. У свідомості студентської молоді співіснують два коди, а саме: сучасна українська літературна мова, якою спілкуються у закладах вищої освіти, та суржик, який може бути використаний вдома та в оточенні однолітків.

У позародинній сфері переважно використовують суржик під час спілкування з сусідами та друзями. Це пояснюється, перш за все, дотриманням норм мовленнєвої культури, другорядним є невимушений характер ситуації спілкування.

Враховуючи реалії сьогодення, кожен свідомий українець усвідомлює відповідальність перед державою щодо володіння сучасною українською літературною мовою, яка є визначальним чинником і фактором ідентичності та приналежності до держави Україна. Тому значна кількість відповідальних громадян викорінюють в собі явище суржику, яке нищить українську мову, засмічуючи її русизмами.

Отже, не може бути українсько-російської двомовності, якщо йдеться про незалежну суверенну державу, яка має власну мову, історію, культуру, територію, народ. Суржик не має права на застосування громадянами в соціумі, бо є альтернатива - сучасна українська літературна мова із загальноприйнятими мовними нормами,

Українським правописом 2019 року та бажанням мати власну зброю проти окупанта, яка чітко окреслює, що українська мова є ідентифікатором приналежності до українського народу.

УДК 316.776

Сіора В.В., викладачка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4373-9844>

Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Кременчук, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ТИПОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СФЕРИ ВЗАЄМОДІЇ

У житті спілкування відіграє надважливу роль. Тому невипадково процеси комунікації завжди були пріоритетними для фахівців у різних наукових галузях: філософії, психології, соціології, культурології, лінгвістики та ін.

Комунікація виникла на початкових етапах розвитку суспільства як потреба в передачі інформації від однієї людини іншій. І першими комунікативними засобами були прості жести, що вказують на щось, схвалюють або не схвалюють позицію опонента за допомогою невербальних знаків: міміка, жести і т. д.

Коли *homo habilis* («людина вміла») стала використовувати для передачі інформації вербальні засоби – слова та фрази і перетворилася на *homo loquens* «людину розмовляючу», то: «З'являлися нові і нові слова, і пропускаючи їх через свідомість, тобто співвідносячи те чи інше слово з реаліями дійсності, людина мимоволі повинна була впорядковувати їх за якимись загальними чи відмінними ознаками, як формальними, так і змістовними» [1, с. 40].

Сам термін «комунікація» в науковий обіг був введений лише у ХХ столітті. Саме на цей період припадає час найактивнішого вивчення різних процесів спілкування. Так, із другої половини ХХ століття велику наукову зацікавленість викликають способи передачі інформації від адресанта до адресата. Ці дослідження проводились у межах таких наук як кібернетика та інформатика, а вже пізніше різні аспекти процесу спілкування стали об'єктом для вивчення мовознавцями та психологами.

Дослідження виявили різні семантичні інтерпретації комунікативних дій, у тому числі правила та особливості мовної поведінки. Вченими були подані психологічні та соціальні характеристики спілкування.

Комунікація в перекладі з латинської «*communicatio*» означає «робити спільним, пов'язувати, повідомляти», тобто специфічна форма взаємодії людей у процесах їхньої життєдіяльності, передача інформації від людини до людини, що здійснюється головним чином за допомогою мови або інших знакових систем [1, с. 38].

Є досить широкий спектр трактувань у науковому полі, як вітчизняних (Г. Гербнер, В. Конєцька та ін), так і зарубіжних (Ч. Кулі, Дж. Теодорсон та А. Теодорсон) вчених. Так Г. Гербнер розкриває комунікацію як процес соціальної взаємодії, який здійснюється за допомогою повідомлень. Особливістю цього визначення є те, що акцент робиться на соціальній ролі комунікації та визнання двосторонньої спрямованості інформації, що циркулює в суспільстві. Вітчизняний соціолог В. Конєцька дає таке визначення: «Комунікація – соціально зумовлений процес передачі та сприйняття інформації в умовах міжособистісного та масового спілкування різними каналами за допомогою різних комунікативних засобів (вербальних, невербальних та інших)» [1, с. 8].

Один із засновників соціології, американський вчений Ч. Кулі вважав, що: «під комунікацією розуміється механізм, при якому стає можливим існування та розвиток людських відносин. Вона включає міміку, спілкування, жести, тон голосу, слова, писемність, друк, телеграф, телефон і останні досягнення із завоювання простору і часу» [2, с. 11]. Це визначення, на наш погляд, є важливим у контексті існування та розвитку людських відносин.

Американські соціологи Дж. А. Теодорсон та А. Дж. Теодорсон визначають комунікацію як передачу інформацій, ідей, оцінок чи емоцій від

однієї людини (або групи) до іншої (або інших) за допомогою символів. Як бачимо, соціологи звертають увагу на механізм комунікації, під яким вони розуміють односпрямовану передачу будь-яких відомостей у будь-якій символічній формі [5, с. 116].

В узагальненому трактуванні змісту поняття «комунікація» – це обмін інформацією між суб'єктами через загальну систему символів, який може здійснюватись вербальними та невербальними засобами. При цьому обмін відбувається не буквально (ти – мені, я – тобі), а дуже специфічно: суб'єкти комунікації обмінюються повідомленнями, словами, ідеями, зберігаючи своє при собі та збагачуючись ідеями повідомлення іншого (інших). Тобто під час комунікації відбувається взаємне збагачення.

Структура комунікації включає кілька обов'язкових компонентів. Суб'єктний – це присутність двох суб'єктів (учасників), які вступають у комунікативний процес. Ситуативний – тобто наявність ситуації, яку учасники прагнуть осмислити та зрозуміти. Мовний – вміння пояснювати ситуацію нормами різних елементів семіотичної системи. Мотиваційний – суб'єкти звертаються один до одного, а тексти спрямовані на учасників комунікації. Змістовний – це текст і пов'язане з ним мислення та розуміння [4, с. 59].

На основі різних ознак комунікації виділяються різні її типи. Перший визначається за рівнем репрезентативності аудиторії – міжособова, внутрішньогрупова, громадська, масова комунікації. Другий – каналом передачі та сприйняття інформації – аудитивна, візуальна, аудитивно-візуальна комунікації. Третій тип формується, виходячи з характеру елементів та функціональної спрямованості – природні, штучні та природничо-штучні комунікації. Четвертий – за типом семіотичних засобів, що використовуються – мовна, паралінгвістична (жест, міміка, мелодія), речовинно-знакова.

У комунікації використовується велика кількість найрізноманітніших комунікативних засобів. Це різноманіття обумовлено різними комунікативними цілями та умовами.

Головним комунікативним засобом є слова та його варіації. Не менш важливий засіб – це особливості голосу, його тон, динаміка, сила. До комунікативних засобів відноситься жест, поза, ракурс, міміка. Існують додаткові комунікативні засоби. Це інформаційні знаки, малюнки та інша символіка. Ці знаки, починаючи з ранніх етапів формування комунікативних процесів (зарубки на дереві чи камені, вузликовий лист низки народів Південної Америки та інших.) є актуальними й нині. Сюди необхідно віднести різні знаки (дорожні), сигнали – світлові (світлофор), звукові (сирена) тощо.

У структурі спілкування О. О. Радугін виділяє «...три взаємопов'язані сторони». Це, в першу чергу, комунікативна сторона, коли спілкування є процесом обміну інформацією між індивідами, що спілкуються. Інший бік – інтерактивна. Її роль полягає в організації взаємодії між індивідами, що спілкуються, коли відбувається обмін як знаннями, ідеями, а й діями. Третя – це перцептивна сторона спілкування. Ця сторона означає процес сприйняття та пізнання один одного учасниками спілкування та встановлення взаєморозуміння [3, с. 314].

Всі ці три сторони виступають як розкриття суб'єктивного світу однієї людини стосовно іншої. Однак це розкриття у кожній із сторін процесу спілкування має власну специфіку.

Отже, комунікація як діяльність потребує розвитку автоматизованих навичок, творчих мовних умінь та «відчуття мови» [2]. Безперечно, всі навички такої діяльності ґрунтуються на лінгвістичних знаннях, особливо лексичні, граматичні, фонетичні і т.д. Всі ці знання людина набуває у процесі навчання у школі, вузі. Як бачимо, комунікація – це специфічний вид діяльності, спрямований на передачу інформації від одного індивіда до іншого. Комунікативною базою є досягнення головної мети, а це, перш за все, досягнення взаєморозуміння та взаємодії, і навіть наявність мотиваційної складової, тобто – потреба у соціалізації.

Список літератури

1. Конечкая В. П. Социология коммуникации: Учебник / В. П. Конечкая. М. : Международный ун-т бизнеса и управления, 1997. 304 с.
2. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2011. 187 с.
3. Радугин А. А. Психология: Учебное пособие для высших учебных заведений. М. : Центр, 2001. 400 с.
4. Семенюк О. А., Паращук В. Ю. Основи теорії мовної комунікації. Навчальний посібник. К. : Видавничий центр «Академія», 2010. 240 с.
5. Теодорсон Дж. А. Новый словарь социологии. Нью Йорк : Компания Томас И. Кроуэлл, 1969. 314 с.

УДК 007:316.77

Харламов М.І., д.і.н., професор, завідувач кафедри

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5289-0290>

Національний університет цивільного захисту України, м. Харків, Україна

Чиркіна М.А., к.т.н., доцентка, заступниця начальника кафедри

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2060-9142>

Національний університет цивільного захисту України, м. Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Доба інформаційної революції, яка вносить кардинальні зміни в життя людства і яку прогнозували вчені, настала. Коли на початку 1960-х років під тиском нових, небачених доти інформаційних технологій, які зароджувалися в надрах індустріального розвою, наука відчула, що в усталені структури індустріального науково-технічного прогресу вриваються свіжими струменями якісно нові алгоритми, які докорінно змінюють навколишнє середовище і людське світосприймання, то наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. заговорили про «золоту добу» інформації і становлення інформаційного суспільства.